

A Kincskereső és a pedagógus

A Kincskeresőnek országossá válása óta olvasója, gyűjtője vagyok. Ugyanígy tanítványaimat és közvetlen környezetemet is igyekeztem úgy befolyásolni, hogy a folyóirat iránti szeretetemet átültessem a lapról nem tudók vagy az iránta közömbösek szívébe. Mint magyarszakos, pedagógiai kötelességemnek is éreztem ezt mindig; no, és az ínséges, gyermekirodalmi folyóiratokat nélkülöző idők utáni változás is lelkesített.

A változás és a folyamatosság igénye ma már (talán) nem csak bennem fogalmazódik meg. Három iskolában voltam/vagyok a Kincskereső barátja, s a hozzám szegődött ifjú társaim sem maradtak vélemény, kritika, s legfőképp szeretet híján a lap iránt. Véleményem, munkám végzése, magyartanári elképzeléseim sokszor kapcsolódtak a Kincskeresőhöz, de az általuk kiváltott – s a gyerekektől visszajelzett – impulzusokhoz is. A folyóirathoz való közös kapcsolatunk ma már sokirányú. A *tanórán* mint tankönyv: kiegészítő vagy éppen önálló kutatómunkát indító taneszközként szerepel. Ilyen értelemben minden tanuló forgathatja. A tanórán és szakköri munkában – magasabb szinten – elemzések, irodalmi-esztétikai ismeretek forrása, életművekhez válogatást nyújtó szemelvénygyűjtemény, kis irodalomtörténeti kalauz (pl. a lexikon, az interjú rovattal), s kulcs a társművészetek nagy, közös építményének kapujához. Természetesen ne a nagy szavakkal való dobálózás legyen e munka értékmérője! Ennél sziszifuszibb, ugyanakkor mégis lelkesítőbb munka az irodalmi ismeretterjesztés. Én sem egyszeri, praktikussá előléptetett felhasználási módjait kívánom *csak* megemlíteni a Kincskeresőnek. Számomra mint folyamatosan létező irodalmi-művészeti eszköz funkcionál. Egy év folyamatában is, az elmúlt tíz év történetében is. Elsősorban esztétikai, erkölcsi. vagy éppen nemes szórakozást ígérő élményforrás.

1. Az elmúlt évi számokat olvasva továbbra is kedvező általános benyomásokat kelt a Kincskereső. Szerkesztőgárdája törekszik a lap sajátos és jellemző arányait megőrizni. Gondolok itt a klasszikusok és a mai alkotók állandó jelenlétére éppen úgy, mint a líra és a próza, a szépirodalom és az ún. ismeretterjesztő írások arányára. Diákok nem lehet *általában* olvasóvá nevelni. De az ilyen sokrétű, sokfelé kitékintő szerkesztési koncepció nagy segítség az oktatómunkában, hiszen ugyanaz a füzet egyszerre nyújthat élményt a legkülönbözőbb érdeklődésű rétegeknek. Az iskolai kötelező irodalommal szemben (vagy inkább mellette) a Kincskereső nyújtja

óráinkon a „spontán”, a tanuló által megtalálható élményt. (Méretei, füzet jellege is kitűnő segédeszközzé, esetenként második tankönyvvé léptetik elő.)

Az iskolai ünnepekkel, társadalmi, politikai, családi stb. eseményekkel kapcsolatban is már évek óta jó irányban, színvonalasan igyekszik befolyásolni a folyóirat a hagyományosan merev elvárásokat. Szemléletében is nevel a Kincskereső.

Határozottan megjelölt, kiemelt *alaptémáit* az elmúlt évi számokban is fölfedeztettük, de továbbra is mentes maradt az erőltetett aktualizálásoktól, s a bővebben körüljárt alaptémák sem uralták egyoldalúan az egyes számokat. Az 1982/szeptemberi Kincskereső pl. a repülésé volt. A Kis herceg ismeretében nagyszerű meglepetést okozott a gyerekek körében Saint-Exupery. A kitűnő részletet az 5. osztályban ezután évente elővehetjük majd a francia író alaposabb megismeréséhez. A januári (talán legkiemelkedőbb tavalyi) szám a nyelv, az őshaza s a máig ható nyelvtörténeti kutatások izgalmat nyújtotta; februárban a fantasztikus irodalom talált sok-sok értő olvasóra; a májusi ember-természet (-állat) kapcsolat gazdag irodalma érezhetően növelte az érdeklődést a könyvtár hasonló gyűjtése iránt.

Mindezek kiragadott példák. Hiszen vártuk közben a hagyományos decemberi gyerekszámot s az áprilisi humort, tréfát. Ezúttal sem csalódtunk.

Az arányokról beszélve hadd említsem meg: néhány éve észrevehetően módosult a képanyag-szerkesztés. Tetszik, hogy az alaptémát, a hónap jellegzetes motívumát a hátsó borító is megerősíti emlékezetünkben. S nekem, aki a tetszetős tükröt korábban nem mindig találtam meg, sokat mond az is, hogy tűnőben a zsúfoltság, s *a képek sem lógnak le* a lapokról. A portré-anyag azonban lehetne frissebb; jelenleg több olyan képet közölnek, amelyek a tankönyvekben s a nem ritka fotogyűjteményekben közölt fényképek, rajzok megismétlése. Egy-egy ritkaságnak, meglepetésnek (mint pl. Kodály portréja volt) tanár is, diák is jobban örülhetne.

2. Mint magyartanár természetesen az irodalmi műveltség szélesítését, a szemelgetés lehetőségét várom a folyóirattól. Mint régi gyűjtő sosem hagyom ki a lehetőségét annak, hogy a korábbi évek számaiból kerestessenek vissza írásokat, fontos dokumentumokat, ha azok tanári munkámat segítik. Néhány hónapja céduláim mellett a *Repertórium* is a kezemben van. A bűvárlás-kutatás így megkönnyebbedik. Az ideji számokból így került céduláimra például Saint-Exupery vagy Hemingway novellája. A korábbi, nyelvemlékekkel foglalkozó írások mellé följegyeztem Illyés *Bölcsőkutatók-ját* (1983 január), a *Néhány szó az Ómagyar Mária-siralomról-t* (március), és a *Por és Hamu-t* a Halotti beszédről. Ezek az írások az 5. osztályban a nyelv múltjáról, jelenéről kutatási alapok lehetnek.

Ilyen hálás téma lesz mindig Lengyel Dénes minden mondája. A *Vak Bottyán lakomája* a mondák témakört bővítette tanév végi ismétlésünk idején. De ugyancsak fellapoztuk az 5. osztály végén a mítoszok, mesék témakör ismétlésekor a *Kazáni tatár énekek* és a *Finnugor népköltészet* szép szemelvényeit. Az ilyen, szomszéd és nyelvrokon népek irodalmát bemutató válogatás mindig hasznos segítője oktató, de a világnézeti nevelő munkának is, mert a sokszínűség, a különbözőség és hasonlóság felfedezése a legfogékonyabb életkorban igen fontos emberi élmény. Ezt a jó szerkesztési elvet erősítette az a könyvismertetés, mely a *Medveének c.* antológia ajánlásával ráirányította tanítványaink figyelmét a közös múltra, annak eltérő és hasonló értékeire, utóéletére.

3. Az általános iskolai tankönyvek még irodalmunk első vonalát sem tudják összes értékével felmutatni. A fogékony, olvasni szerető gyerekeknek a Kincskeresőben ajánlhattam figyelmébe Kosztolányit, Karinthyt, Sütőt, Kodolányit, Nagy Lajost, Áprilyt, Csanádi Imrét. A közbülső lépés ez a könyvek, könyvtárak felé.

A klasszikusok mellett örömmel látom mai élvonalbeli költészetünk derékhadát is a Kincskeresőben. Az 5. osztály tantervi kitekintése a magyar gyermekirodalomra (a szűkös keretek miatt) lehetőséget kínál arra a felfedezésre, amihez a Kincskereső a legjobb gyűjtemény. Itt olvashattuk Illyést, Tamkó Sirató Károlyt, Csoóri Sándort, Kiss Annát és Kiss Benedeket, vagy Szepesi Attilát. Ez az érdeklődés gyermekirodalmunk iránt csak úgy tartható fenn, ha továbbra is a legrangosabb költők legjobb, s *legfrissebb* írásait leljük fel a folyóiratban.

A frisseség igényét többször is említtem. Számomra a fentebbi költők egy egyszerű gyermekköltészeti vonulat (mert már ilyen is van!) legfontosabb művelői.

De igény van arra az egészen mai, *svédverseknek* is elkeresztelt üde költészetre, amit az elmúlt évben Nochta Tímea, Csorba Piroska, Shel Silverstein írásai képviseltek. Nyilvánvaló veszélyei vannak a szabadverselésnek. De tanítványaimhoz egyre közelebb ez a stílus, maguk is próbálkoznak vele, szakköröseim szívesen bibelődnek hasonló versek írásával.

4. Az *alkotásra* a decemberi szám önmagában is ösztönöz. Tapasztalataim szerint szükség van az ilyen inspirációra. A sok-sok decemberi Kincskereső az erőfeszítést éppen úgy ösztönzi, mint az *írói teljesítmény megbecsülését*.

A paródiapályázat nyertes írásait látva magunk is elidőztünk ennél a nehéz, de nemesen szórakoztató műfajnál. Különösen a szakkörben folyó munkát tette változtatossá. Maga az ironia mások és önmagunk megismerésének kiváló forrása. Aki már önmagán is tud nevetni, nem elveszett ember. A novemberi lapból hadd idézzem Chamfort aforizmáját: „Életünk napjai közül egyik sem annyira kárba veszett, mint az, amelyen nem nevetünk.” A gyermek életében különösen fontos a humor. A Kincskereső ebben is igyekezett a maga hagyományát kialakítani. A *Nevető irodalomóra* sokszínű válogatásaiból külön is kiemelem *Karinty Ott ki beszél?* c. jelenetét (82/október). A színjátszáshoz, a képességek kibontakoztatásához jól használható írás alaposan próbára tette szakköröseim verbális és nonverbális kifejezőeszközeit. A jó írás hamar oldja a gátlásokat. Sosem hittem az alkalmi szerzők alkalmatlanságaiban az úttörőlapok hasábjain. De azt hiszem, a Kincskereső – csínján, mértékkel! – az ilyen jelenetek közlésében is teremtett már jó hagyományt. (De jelenet-alkotásra buzdítóak voltak Nagy Lajos Képtelen természetrajzának kis darabjai is, melyekből sikeres monológ-sorozatot állítottunk össze – immár a könyvet fellapozva.)

5. A humor ürügyén is szólni kell a sci-fi pályázatról, kapcsolódva a sokat emlegetett alkotómunkához. A sci-fi ma a legizgalmasabb témák közé tartozik a gyerekvilágban. Magyarázata kézenfekvő: fantázia és tudomány keveredik benne kíváncsisággal, s a mai gyerek nemcsak sokat tud, de szívesen fantáziál és kíváncsiskodik. No, persze a maga módján romlik is. A pályázat sokakban ébresztett vágyat arra, hogy fantáziája *termékét* végre nyilvánosságra bocsáthassa. Tanulságos volt házi versenyünk is, méginkább a Kincskeresőben olvasott értékelés, ami után megállapíthattuk, hogy a romlás nemcsak a mi sorainkat fertőzte. A háborúsdi, a pusztítás fantomja s az írásokból visszaközszönő filmhősök figyelmeztető jelek a magyartanárnak – de azt hiszem, a szerkesztőnek is. Talán ha Nyikita Bogoszlóvszkij szellemes tanácsait – *Fantaszták előnyben!* – nem a pályázat eredményhirdetése után nevelhetjük végig, többen megérették volna a műfajban rejlő humorforrást is... Ez az ironikus *fantiterbes-tanácsadás* sokmindenről elgondolkodtathatta olvasó-mozizógrafomán fantasztáinkat.

Mindezzel együtt jó kezdeményezés volt ez a pályázat. Sokakat és sokféleképpen mozgatott meg. Maga a sci-fi egyébként is egyre komolyabb teret követel ma-

gának Asimov, Tőke Péter, Nemere István s az októberi novellák jelzése szerint a Kincskeresőben. E műfajjal a tanárnak is számolnia kell!

6. Egy év kilenc folyóirata ennyi mindennel segítve az oktatómunkát máris sokat tett céljai eléréséhez.

Most hadd észleljek néhány olyan jelenséget, ami hiányzik, ami eltűnt, vagy átalakulóban van.

- a) *Folytatásos regény*. Szükséges az egész évet átívelő izgalmas, szórakoztató olvasmány. Janikovszky Éva és Réber László még bírni látszik szusszal. A Jack London-mű azonban mintha érdektelenebb lett volna a gyerekek körében. Talán máibb témára lenne szükség.
- b) *A Kincskereső -nál, -nél*. A Lengyel Balázs interjú egyetlen írófaggatása jelzi: fogyóban az alanyok. De helyettük, mellettük nem elérhető-e a nálunk is népszerű külföldi írók?

S még egy javaslat: a Kincskereső olvasói viszonylag rövid idő alatt kicserélődnek. A gyűjtemények kopnak, elfogynak. A sok régi és jó interjú már alig hozzáférhető. Nem lehetne-e néhányat ugyanúgy megismételni, ahogy ezt egyes írásokkal is tette már a Kincskereső?

A más műfajban dolgozó, ám az irodalomtól sem idegenkedő művészek bemutatása, munkájuk kínjainak és örömeinek megismertetése a hagyomány folytatásának és kiszélesítésének jó példája. A KISZ Központi Művészegyüttesének Úttörőszínpadról olvasva a mi színjátszó munkánk is elmélyültebb, közösségünk a gondokra érzékenyebb, egymás iránt megértőbb lett. Ilyen interjú szívesen olvasunk, hiszen saját gondjaink tükré, s egyben a folytatás hitét is kölcsönzi.

- c) *Irodalmi séták*. Fájjalom, hogy megszűnik. Bár nem a címke a döntő. Biztosan van még felfedezni való itthon is, de szentségtörés lenne-e határainkon kívül is elsétálni irodalmi múltunk kegyhelyeire? Jó kezdeményezés volt a nagy külföldi írók városait meglátogatni (pl. Puskin, Tolsztoj). Ez abbamaradt. Az elmúlt évi *Odessza, ott is éltem* írás folytatásokat kíván. A mai gyerekek már sokat utaznak, a határon túlra néha többet, mint idehaza. Egy előzetes Bulgáriából (Kosuth, Nagy László stb...), Csehszlovákiából (Arany, Csontváry, Mikszáth, Madách stb...) a Testvérmúzsák rovatát is átmentené egy-egy komplexebb kitekintő írással, ahol festők, zenészek, történelmi nagyságok találkozhatnak az irodalom jeleivel.
- d) *Könyvek között*. Ez a rovat tűnik most a legellentmondásosabbnak. Korábban tanítványaimmal egymásnak panasztuk: a recenziók késése azzal jár, hogy a jelzett könyvek már nem mind kaphatók. Mivel ezek az írások inkább kedvcsináló ajánlások, s nem kritikák voltak, megkésettységük még inkább feltűnik. Nincs-e lehetőség a kiadóval olyan kapcsolatba lépni, hogy az újdonságok még idejekorán a recenzens-írók kezébe kerüljenek? Köztudott, hogy a kiadóból hosszú, kanyargós út vezet a könyvesboltokba. A köztes időt bizonyára ki lehetne használni.

S még egy elképzelés: függeléként. Az irodalmi és zenés lemezek sokasodása a „hangos irodalom” felé irányítja figyelmünket. A Himnuszról, Szózatról igen sok fontosat olvashattunk az 1982/októberi számban. Lesz-e folytatás? (A napokban került a boltokba az Ómagyar Mária-síralom és a Halotti beszéd...).

A legjobb lemezek, kazetták feltétlenül megérdemelnék a Kincskereső figyelmét; a sztereo-technikától úgyszintén a 10–14 évesek kapják a legkevesebbet. A legjobb teljesítményeket tudatosítani kellene a sok vegyes hatással szemben. (Ilyen elszalasztott lehetőség volt a Sebő-, a Kaláka-lemez.)

- c) *Barátom a könyv*. Igen hosszú életű, sikeres pályázat volt, de ösztönző ereje egyre csökken. Kifáradni látszik...
- f) Tanítványaim kedvelik a *rejtvényeket*. A felnőtt is szívesen fejt. Ha évekig nem volt keresztrejtvény, az elmúlt évben már mást nem is találtunk. Pedig szívesen fejtenénk mellette más, alkotó jellegű vagy éppen nyelvi rejtvényeket...
- g) Évekkel ezelőtt Baka István új műfajt honosított meg gyermekirodalmunkban a *Beszélgetés arról, hogy szép-e a krumplipaprikás és hogy táltos-e a villanyvasaló?* c. elemző, beszélgetve meggyőző írásával. Verselemzés? A legjobb értelemben! Mint azóta nagyon kevés példa bizonyította: nehéz műfaj ez. A tanár is szívesen kapaszkodna hasonló szalmaszálba. De két éve volt már, hogy a Walesi bárdokról olvashattunk hasonlót. S most Szilágyi Ferenc *Ó, az i kelleme, ó az l dal-lama* c. munkáját faltam ilyen élvezettel. Ha teheti, kutasson a Kincskereső olyan versértők után, akik így tudnak a 10–14 évesekkel közösen szót, képet, verset fejteni! Nagy a hiány, még nagyobb a szükség...

Arányokról szoltam a bevezetőben. A Kincskeresőről is illik úgy beszélni, hogy túlzások nélkül lássuk szerepét, jelentőségét, de felelősségét is. Mert „monopol” helyzetben lenni a legnagyobb felelősség. A versenytárs nélküli gyermeklapok helyzetének vizsgálata messze vezetne. A Kincskereső – szerencsére – 10 éves nagykorúsága alatt sosem élt vissza helyzetével. Jó, hogy őrzi erényeit, még jobb, hogy él a változtatás lehetőségével, a kifáradás ellen pedig keresi a megújulást.

Jó azt is tudni pedagógusként, hogy visszhangra várnak; véleményt (kritikát és elismerést) kérnek.

Ha hasznosítható javaslattal élhet a magyartanár, azt úgyis a Kincskereső érdeklében teszi.

Amit a szerkesztők a tanárnak adnak, azt irodalmi-művészeti tevékenységük során kapják vissza megsokszorozva! Azaz: kapják vissza az írók, költők, művészek... – bár most saját csapdámba esve mégis nagy szavakkal kezdek dobálózni. A pontot itt kell tehát kitennem.

BAKACSINÉ DR. GULYÁS MÁRIA
Szeged

A szülői értekezlet pedagógiai szerepe az általános iskolában

A szülői ház és az iskola közötti kapcsolattartás lehetőségének egyik formája a szülői értekezlet. A szülői értekezletek célja és feladata hogy „... a családlátogatók, az igazgatói és a nevelői fogadóórák tapasztalatait, a tanulók tanulmányi előmenetelében, szorgalmában, neveltségében a változásokat értékelje, elemezze, és ezek alapján meghatározza az iskola és a szülői ház együttes pedagógiai tennivalóit.” (Pedagógiai Lexikon IV. kötet. Főszerkesztő: Nagy Sándor, Akadémiai Kiadó, Bp., 1979. 215. p.)

A pedagógiai tennivalók végrehajtása gondos, alapos *tervező*munkát igényel a pedagógusoktól. E tervezőmunkában ahhoz, hogy a családi és iskolai nevelés tuda-